

JARL
HJALMARSON
STIFTELSEN

Rapport

Nr 2

september 2005

**Den orange revolutionen
när det ukrainska folket sade ifrån**

Ulrika Karlsson

www.hjalmarsonstiftelsen.se
stiftelsen@moderat.se
Box 2080 103 12 Stockholm
Tel. +46-8-676 00 00

Den orangea revolutionen

när det ukrainska folket sade ifrån

Ulrika Karlsson

Ulrika Karlsson är jurist med ett starkt engagemang för frågor om demokrati, mänskliga rättigheter och rättsprinciper. Hon arbetar som ideellt juridiskt ombud för asylsökande och driver nätverket www.humanitet.nu. Ulrika har varit en engagerad talare vid flera demokratiutvecklingsprojekt i Jarl Hjalmarson Stiftelsens regi världen över. Till valet 2006 är hon riksdagskandidat för moderaterna i Uppsala län.

www.ulrikatillriksdagen.se

Trots snö och kyla samlades dag ut och dag in hundratusentals människor på torget i Kiev. Med en gemensam röst skanderade de ”Razom nas bahato! Nas ne podolaty!” ”Tillsammans är vi många! Vi kan inte besegras!”. Över hela landet slöt miljontals människor upp i denna icke-vålds protest. Tillsammans färgade de ett helt land orange. Det handlade om vem som skulle bestämma – makteliten eller folket. Det var inte säkert att folket skulle vinna. För folket hade förlorat förut. Men denna gång tänkte de inte ge upp, de tänkte inte låta den styrande makteliten förfalska valet och kidnappa presidentposten. En hel värld följde med spänning det orangea folkets kamp. Deras röster hördes ända in i maktens korridorer och in i det internationella samfundets finrum. Detta är berättelsen om folket som sade ifrån och krävde att få bestämma.

Den orangea revolutionen är det ukrainska folkets kamp mot den regim som överlevt sig själv och som gjorde vad den kunde för att behålla makten. Med stöd från Ryssland hade makteliten kring president Kuchma utsett Viktor Yanukovich till sin presidentkandidat. Kreml kom att spela en stor roll vid det ukrainska presidentvalet, förutom att de finansierade Yanukovichs kampanj med mångmiljonbelopp och att deras politiska *spin doctors* deltog i upplägget av kampanjen, deltog också Putin själv vid flera framträdanden där han under kampanjen promotade Yanukovich. Utgången av valet skulle komma avgöra om Ukraina framöver skall vända sig västerut, mot EU och NATO, eller österut mot Ryssland.

I ren desperation för att behålla makten tog regimen till olika former av valfusk. När regimen ertappades möttes den av en massiv folklig vrede som drev människorna ut på gatorna och fick internationella diplomater att agera. Den orangea revolutionen handlade i grund och botten om folkets kamp för mer demokrati och mindre korruption. Det var en s.k. klassisk liberal fredlig revolution för demokrati, för frihet och mot korruption.

Det var människors kamp och strävan efter frihet som drev den orange revolutionen. Deras krav var att behandlas värdigt och att deras vilja skulle respekteras. Kampen var mot korruption och valfusk. Det som förenar Ukraina med länder som Georgien var att strävan efter demokrati, frihet och rättsliga principer kunde få ett utlopp i och med att det fanns en stark ledare med bra ideal. Samma vrede som vi sett i dessa länder ser man även i exempelvis Vitryssland. Skillnaden där är att det inte finns något starkt ledarskap som kan bära de sunda idealen.

När människorna i Ukraina upplevde att deras individuella rättigheter hade kränkts stod det internationella samfundet bakom dem. Att man internationellt gav sitt stöd till protesterna förde med sig att dessa inte bara blev till tomma ord för ukrainarna. I andra länder levde man upp till dessa ideal – och den vägen ville Ukraina gå. Därför kom det ukrainska folket att söka sin identitet i demokratiska stater. Symbolen för detta blev medlemskap i den Europeiska unionen.

Nya moderna kommunikationsformer har skapat en modernistiskt starkt förankrad ungdomsgeneration i Ukraina och popkulturen kom att spela en betydande roll i sökandet efter identitet och förebilder.

Odemokratiska metoder

Den statskontrollerade nationella televisionen hade i månader innan valet utsatt Yushchenko för massiv negativ press och falska anklagelser utan möjlighet att försvara sig själv. Under presidentvalskampanjen kunde Yushchenkos flygplan nekas att landa, bara minuter före ett stort valmöte. Fysiska hinder på vägen sinkade hans resor och man försökte tränga hans bil av vägen. Yushchenko förföljdes av nationella säkerhetsmän. Personer aktiva i Yushchenkos kampanj blev konsekvent utsatta för hot och trakasserier. Människor arresterades på falska grunder. Studenter

hotades om att bli utslängda från studentrummen mitt i vintern om Yushchenko skulle vinna i det aktuella valdistriktet.

Den 6 september eskalerade de odemokratiska metoderna i och med att Yushchenko blev allvarligt sjuk efter att ha förgiftats med dioxin. Fysiskt försvagad och bokstavligen talat ärrad kom han tillbaka till kampanjen efter nästan en månad. Statskontrollerade media sa att han orsakat skadorna på sig själv genom att äta förgiftad sushi, att han fått herpes och att han genomgått botoxbehandling för att bevara sitt vackra utseende. Yushchenko gavs inget tillfälle att försvara sig själv.

Valomgångarna

Den 31 oktober hölls den första valomgången efter en kampanj som omgärdats av utbredda övergrepp på grundläggande demokratiska värden. Regeringen hade på falska grunder och utan bevis anklagat oppositionen. De missbrukade statsapparatusens muskler och tvingade fram en ensidig mediabild genom ett antal provokationer. Den snedvridna massmediebevakningen av valkampanjen hörde till det som internationella valobservatörer kritiserade skarpt i sina omdömen om första valomgången den 31 oktober. Annat som kritiserades var den bristfälliga väljarregistreringen som ledde till att bortåt en miljon människor inte fick rösta, därför att de saknades i röstlängderna.

De två huvudkandidaterna Viktor Yanukovich och Viktor Yushchenko erhöll vardera 39-40 procent av rösterna. Oppositionens huvudkandidat Yushchenko fick mot förmodan lite fler röster än Yanukovich, 39,87 procent mot 39,32 procent. En vanlig tolkning är att de ukrainska väljarna hade fått nog av Moskvas storebrorsfasoner och röstade efter eget huvud. Då ingen av kandidaterna nådde de 50 procent som krävdes för seger, utlystes en andra valomgång till den 21 november.

Vid den andra valomgången den 21 november förklarades Yanukovich vinnare av presidentvalet, men Yushchenkos anhängare skrek valfusk. Från platser runt om i landet rapporterades det om omfattande valfusk och oroligheter, exempelvis ”flerröstande” och ”extraröster” för Yanukovich efter att vallokaler stängts. Våld och ett systematiskt kränkande av individuella rättigheter kännetecknade valrörelsen. Det misstänkta valfuskets, tillsammans med det faktum att opinionsundersökningarna strax innan valet hade gett Yushchenko ledningen och att den slutliga rösträkningen skiljde sig så radikalt från den, gjorde att Yushchenko och hans anhängare vägrade erkänna valresultatet. Samma kväll som valet hölls intog tiotusentals människor Kievs gator för att protestera mot valfuskets och för att uttrycka sitt stöd för Yushchenko. Massprotester med hundratusentals människor uppstod i flera städer runt om i landet. Under parollen ”Frihet kan inte stoppas” intog ett hav av orangeklädda människor gatorna och de omkringliggande regeringsbyggnaderna i Kiev.

Efter 17 dagar i snö och kyla tog kampen slut, det orangea folket hade segrat. Valet var ogiltigförklarat av högsta domstolen och nyval hade utlysts. På demonstrationens sista dag kom det historiska beslutet om att parlamentet hade röstat för de politiska reformer och konstitutionella förändringar som oppositionen krävt. Men folket stannade kvar i tältstaden på torget i Kiev tills den slutliga vinsten var bekräftad – nämligen att Victor Yushchenko var installerad som president.

Den 26 december kom den andra omgången i presidentvalet att hållas på nytt. Nu valdes Yushchenko till president i Ukraina. Den 23 januari 2005 installerades han på presidentposten. Folkets röst hade talat. I och med att Viktor Yushchenko till slut blev Ukrainas demokratiskt

utsedda president hade folket valt en politisk inriktning som markerade självständighet gentemot Ryssland och ett gradvis närmande gentemot Europa.

Folket som tröttnade

Korruption

I december 1991 deklarerade Ukraina självständighet. Den tidigare kommunistledaren Leonid Kravchuk omstöptes till nationalistisk patriot och blev landets första president. Hans presidentperiod symboliserades av ekonomisk nedgång, en skenande inflation och en utbredd korruption. Denna kom att öka lavinartat efter att Kuchma blivit vald till president 1994.

I början av 2000-talet började korruptionen och kriminaliteten där Kuchma var involverad komma upp i ljuset. Hans tidigare livvakt läckte i december 2000 bandupptagningar av Kuchmas privata samtal. Dessa inspelningar visade tydligt att presidenten satt i toppen av omfattande kriminell verksamhet. På banden hördes Kuchma utdela favörer, betala enorma mutor och konspirera om utpressningar av hans motståndare. Kuchma kom efter detta att bli föremål för en oppositionskampanj som fick ett abrupt slut i och med det kontroversiella mordet på den undersökande journalisten Heorhiy Gongadze.

Valfusk

Under hela valdagen den 21 november varnade oberoende inhemska valobservatörer för valfusk. Ett antal rapporter berättade att tiotusentals väljare transporterades via bussar och tåg från den ena vallokalen till den andra för att avlägga flertalet röster per person. I valdistrikt där Yushchenko hade ett starkt stöd rapporterade valobservatörer om pennor som fyllts med osynligt bläck, så att valsedlarna skulle bli blanka till sammanräkningen.

När vallokalerna stängde hade den centrala valkommissionen (Central Election Commission, CEC) först rapporterat om ett valdeltagande i Ukrainas rysktalande östra delar överensstämmande med det nationella genomsnittet på 78-80 procent. Men efter fyra timmar uppgraderade CEC siffrorna för valdeltagandet i de östra delarna radikalt. I Yanukovich hemvalkrets, Donetsk regionen, ökade valdeltagandet från 78 procent till 96,2 procent. Grannregionen, Luhansk, hade en ökning i valdeltagandet från 80 procent till 89,5 procent. I flera av de östra valdistrikten visade CEC siffror på ett 40 procent större valdeltagande än vid den första valomgången tre veckor tidigare. Dessa uppgraderingar i valdeltagandet ledde till ca 1,2 miljoner nya röster och som till över 90 procent var till fördel för Yanukovich.

Det faktum att den oberoende opinionsundersökningen innan valet den 21 november visade att Yushchenko skulle vinna stort med 53 procent av rösterna gjorde människor misstänksamma när sedermera det redovisade opinionsresultatet avvek stort. Yushchenkos motståndare, den korrupta maktelitens favoritkandidat, Yanukovich skulle enligt valundersökningen erhålla 43 procent. Men när resultatet kom visade sammanräkningen att Yanukovich vunnit med 2,5 procent.

Den internationella valobservatörsorganisationen inom OSSE/OSCE kritiserade valet. De sa att valet *"did not meet a considerable number of OSCE commitments and Council of Europe and other European standards for democratic elections... Overall, State executive authorities and the Central Election Commission (CEC) displayed a lack of will to conduct a genuine democratic election process."*

Organisationer från det civila samhället (NGO:s) var snabbt ute på banan och klagade på valfusket. Den oberoende Kommittén för Ukrainas väljare, som engagerat 10 000 valobservatörer, sa att det var det mest omfattande valfusket i Ukrainas historia. Enligt kommittén hade minst 85 000 lokala statstjänstemän medverkat i fusket och åtminstone 2,8 miljoner röster var riggade till favör för Yanukovich. Ukrainas säkerhetstjänst (SBU) understödde

också anklagelserna om det massiva valfusket. De hade avlyssningar med bland annat bevis för att data i CEC:s dataserver hade manipulerats.

På grund av de väldokumenterade rapporterna om valfusket godkände aldrig USA eller Europa valutgången där Yanukovich utropats till den vinnande presidentkandidaten.

Den 27 november förklarade Verkhovna Rada (parlamentet) valresultatet ogiltigt och att det inte representerade folkets vilja. Detta beslut följdes sedan av att den högsta domstolen den 3 december ogiltigförklarade valresultatet och beordrade en ny valomgång den 26 december.

Den 26 december hölls det nya valet under lugna omständigheter. Valet kom att observeras av det största antalet internationella observatörer som någonsin skådats. Fler än 12 000 valövervakare från Europa, Nordamerika, Ryssland och Asien medverkade. Mer öppna ukrainska media täckte också valet. Resultatet var häpnadsväckande. Yushchenko erhöll 53 procent av rösterna och Yanukovich fick 44 procent. Yushchenko hade vunnit med en marginal på 2,2 miljoner röster av 28 miljoner röstberättigade.

OSSE/OSCE rapporterade att *"campaign conditions were markedly more equal, observers received fewer reports of pressure on voters, the election administration was more transparent and the media more balanced than in previous rounds... in our collective view Ukraine's elections have moved substantially closer to meeting OSCE and other European standards."*

Yushchenko vann i 17 regioner i centrala, västra och nordöstra delarna av Ukraina. Yanukovich segrade i de södra och östra delarna av Ukraina. Skillnaderna mellan regionerna kan beskrivas med ett ord: media. Vid nyvalet visade t.ex. tv i de östra delarna bara inslag som förespråkade Yanukovich. I östra Ukraina visade lokalmedia sitt stöd för separatisttankarna och utmålade Yushchenko och hans team som ultranationalister och CIA agenter. I takt med att medborgarna i dessa delar fick tillgång till en mer balanserad information kom dessa förutfattade meningar att förändras.

Under valrörelsen och den orangea revolutionen spelade Yanukovich och Kreml allt tydligare på hotet att landets östra och södra delar på ett eller annat sätt skulle bryta sig ur och bilda en egen enhet inom ett svagare samlat Ukraina. Även om valfusket var massivt i dessa delar fanns det ett stort stöd för Yanukovich och en misstro mot den linje som de mer västvänligt sinnade delarna drev. För dem var Moskva betydligt mer självklart och närmare än Warszawa eller Bryssel. Den 28 november utlovade Moskvans populistiske borgmästare, vid ett möte i Donbass-området, sitt stöd till de separatistiska tongångarna där.

Vladimir Putin stöttade Yanukovich och de ryska valobservatörerna deklarerade honom som vinnare i den första valomgången. Under fyra dagar i veckan innan det första valet promotade Putin Yanukovich i längre tidningsintervjuer och på offentliga möten.

Den orangea revolutionens framgångsrecept

Två dagar före presidentvalet den 21 november uttalade Yulia Tymoshenko att "de kommer att stjäla valet". Hon var nervös för hur befolkningen skulle reagera på något sådant. Hon trodde att de skulle protestera i ett par dagar men att de sedan skulle brytas ned. Hon var orolig för att oppositionen och nationen inte var ordentligt förberedd för det som komma skulle. Trots att Kiev under valrörelsen hade dekorerats i Yushchenkos orange färg kunde ingen ana vad som komma skulle; att orange snart skulle bli symbolen för befolkningens beslutsamhet att försvara deras rätt till självbestämmande.

Morgonen efter valet den 21 november kokade Kiev. Bilar, lastbilar och bussar dekorerade i den orangea färgen körde på stadens gator tutandes: Yu-shchen-ko! Från hela landet strömmade hundratusentals ukrainare klädda i orange till Independence Square. Där möttes de av kievborna som ställde upp med både mat och kläder. I varje gathörn ljöd den orangea revolutionens musik och överallt vajade fanor. Ukrainiska flaggan samsades med orange fanor och EU-fanan. Dag som natt spenderade demonstranterna på de kyliga gatorna i Kiev. Det var en blandning av människor såväl åldersmässigt som könsmässigt på torget. Många var universitetsstudenter och ungdomsorganisationen Pora var i allra högsta grad involverad. Ett orange hav hade invaderat och belägrat Kiev. Med hög stämma skanderade människorna unisont: ”Yushchenko - vår president”, ”Ja! Yushchenko” och ”Stoppa inte vår frihet”. Med ett lugn och en stor målmedvetenhet stod människor upp för sin rätt - de krävde ett fritt Ukraina.

Den orangea revolutionen kännetecknades av att vara välorganiserad och välfokuserad, med en stark folklig förankring och ett starkt stöd. Deras krav var fokuserat till ett hederligt och ärligt val av Yushchenko. De krävde demokrati, frihet, samt att lag och rätt skulle efterlevas.

Samtidigt som hundratusentals människor begav sig ut på gatorna för att delta i de massiva folkliga protesterna började Europeiska ledare resa till Kiev för att medla fram en politisk lösning mellan parterna.

För utgången var det av avgörande betydelse att man hade förberett sig väl med opinionsundersökningar och oberoende valobservatörer som kunde styrka det valfusk som man innan hade befarat.

Väsentligt för framgången var att den orangea revolutionen var fredlig. Annars hade man antagligen inte vunnit det internationella samfundets viktiga engagemang och omvärldens konstanta bevakning. Det var vidare av avgörande betydelse för det folkliga engagemanget att oppositionen hade 1) en karismatisk ledare att samla sig kring; 2) att den välutbildade ukrainska befolkningen hade tillgång till alternativa informationskällor när statsstyrda media visade en partisk verklighetsbild; 3) att det hade skapats en stark medelklass, och nya företagare som hellre ville delta i Europas möjligheter än Rysslands konkurrens; 4) att det fanns ett brett nätverk av människor som organiserade protesterna och enade krafterna; 5) att man tillät musiken och andra nyare kommunikationsformer få ett stort utrymme; samt sist men inte minst 6) att en väl utarbetad metod och strategi hade skapats, och som kom att få en avgörande betydelse för den orangea revolutionens framgångar.

1) En karismatisk ledare

Viktor Yushchenko kom att personifiera den orangea revolutionen. Han hade gått från att vara en färglös ekonom, till en handlingskraftig högsta chef för riksbanken. Han sågs som en hederlig och handlingskraftig politiker som kunde ena oppositionen. Trots att han hade ett förflutet som premiärminister mellan hösten 1999 och våren 2001 framstod han som oligarkernas främste motståndare i kraftmätningen om presidentposten.

1993 började han arbeta vid Ukrainas centralbank och utsågs till dess högste chef 1997. I den rollen gjorde han sig känd som en skarp kritiker av den sittande regeringens ekonomiska politik. Förändringarna gick alltför långsamt, menade han. Han kom att spela en viktig roll vid införandet av den nya ukrainska valutan, hryvnia, och vid inrättandet av ett modernt regleringssystem för kommersiella banker. Under sin tid som högste chef lyckades Yushchenko även få bukt med en våg av inflation som drabbade landet, och att upprätthålla valutakursen efter den ryska ekonomiska krisen 1998.

I ett försök att få fart på landets ekonomi utnämnde president Kuchma honom till premiärminister i december 1999. Strax därefter började tillväxten ta fart igen för första gången sedan Sovjettiden. Under Yushchenkos första år som premiärminister ökade Ukrainas tillväxt med mer än sex procent. Ett år senare låg den årliga tillväxten på 9,2 procent. Utan att spräcka budgeten hade Yushchenko löst Ukrainas mest akuta sociala problem; eftersläpande löneutbetalningar till lärare, sjukvårdspersonal och andra statsanställda, samt försenade pensionsutbetalningar.

Bilden av honom som en hederlig och effektiv ledare var klar. Som regeringschef försökte han modernisera den klandomimerade ukrainska ekonomin och orientera Ukraina västerut. Hans strävan att öppna det ekonomiska livet för insyn och konkurrens utmanade oligarkerna, som efter sovjetsystemets sammanbrott hade delat upp det ukrainska näringslivet mellan sig. Snart blev Yushchenkos regering, med vice premiärminister Yulia Tymoshenko i spetsen, indragen i en konflikt med inflytelserika ledare inom gas- och oljeindustrin. Konflikten resulterade i en misstroendeomröstning i parlamentet år 2001 där oligarkernas företrädare i parlamentet tillsammans med kommunisterna fällde Yushchenkos regering. Trots att hela 52 procent av befolkningen inte instämde i beslutet sparkade ändå Kuchma den populära premiärministern i maj 2001. Många ukrainare såg på detta med bestörtning; fyra miljoner namnunderskrifter samlades in till stöd för Yushchenko och tiotusentals människor demonstrerade i Kiev.

På bara 18 månader hade Yushchenko förvandlats från en färglös teknokrat till en karismatisk oppositionsledare med ett starkt folkligt stöd. Yushchenko samlade landets oppositionella i koalitionen Vårt Ukraina (Nasha Ukrayina). Det första tecknet på hans popularitet kom vid parlamentsvalen i mars 2002 där hans parti erövrade 31 procent av platserna i parlamentet. Det räckte dock inte för att nå politisk majoritet, och försöken att samarbeta med de andra oppositionspartierna misslyckades.

Sedan dess har Viktor Yushchenko varit den liberala oppositionens främste företrädare och ledare för partiet Vårt Ukraina. Han har under en längre tid varit den mest populära politikern i Ukraina.

Under 2004 meddelade Yushchenko att han ställde upp som oberoende kandidat i presidentvalet, samma år. Hans huvudmotståndare om posten var dåvarande premiärminister Viktor Yanukovich. Eftersom Kuchmas maximala två perioder som president var nära sitt slut hade Yanukovich utsetts till hans efterträdare och till premiärminister i november 2002.

När 2004 års presidentval närmade sig blev Ukrainas elit nervös eftersom Yanukovichs stöd var svagt. Hans kriminella förflutna med fängelsestraff i tre och ett halvt år för misshandel och rån, samt hans nära kopplingar med Kuchmaregimen hade gjort väljarna kritiskt inställda.

Yushchenko gick till val med löften att enas kring. Han lovade att bekämpa den utbredda korruptionen, liberalisera ekonomin och skapa fem miljoner nya jobb. Bättre relationer med väst stod också högt på dagordningen. Han lovade att bygga ett land på grundbegreppen frihet, demokrati och rättsstat. Han lovar att arbeta mot den utbredda korruptionen hos höga politiker och tjänstemän. Likaså lovade han att utreda ett antal brott av hög profil, som mordet på den undersökande journalisten Heorhiy Gongadze. Yushchenkos supportrar samlades i valalliansen "Folkets Makt" ("Syla Narodu") ledd av honom själv och Yulia Tymoshenko. Valkampanjen byggde på direktkommunikation med väljarna, bland annat eftersom myndigheterna förhindrat en rättvis bevakning av de båda huvudkandidaterna i de största tv-kanalerna.

2) Välutbildad befolkning med tillgång till informationskällor

Redan på 1800-talet var regionen ett center för handel och utbildning. Enligt Utrikespolitiska institutet är idag nära 100 procent av den ukrainska befolkningen läs- och skrivkunnig. Ukrainarna är ett välutbildat folk och omkring 70 procent av dem har högstadie- eller högre utbildning. Det finns ca 150 högskolor och universitet och omkring 70 000 forskare inom 80 forskningsinstitut. Ukraina har med andra ord en välutbildad arbetskraft och ett bra utbildningssystem.

En faktor som var avgörande för de massiva folkliga demonstrationerna för fria och rättvisa val var att Ukrainas civila samhälle under mer än tio års tid genomgått en radikal utveckling. Relationerna med USA, Europa, the National Endowment for Democracy och privata aktörer som George Soros hade trots sin politiska obundenhet fört med sig en förståelse hos befolkningen för demokratiska värden och skapat en kunskap om fria och rättvisa val. Hos det ukrainska folket fanns en medvetenhet om hur omvärlden praktiserade demokrati.

Medvetenheten om regimens korruption var en stark bidragande faktor till det massiva motståndet. Landets allt fler internetsidor blev en viktig del av processen. I november 2004 hade Ukraina med en befolkning på 48 miljoner människor nära sex miljoner användare av internet. På internetsidorna fanns bland annat bandinspelningarna där Kuchma hördes utdela favörer, betala enorma mutor och konspirera om utpressningar av hans motståndare.

Även traditionell media spelade en stor roll. Trots att staten nästan hade total kontroll över nationell tv och påverkat betydelsefulla tidningar, fanns det ändå tidningar och radiostationer som fortsatte att fungera och agera oberoende. Dessutom fanns en tv-kanal, med band till oppositionen, som trots sitt tittarunderlag på tre procent var stark i Kiev och andra städer som var av avgörande betydelse i den orangea revolutionen.

Ju mer omvärlden och internationell media bevakade på Ukraina desto mindre blev möjligheten att stjäla valet och använda våld mot demonstranterna. Avgörande för den orangea revolutionens framgångar var att såväl nationella som internationella media bevakade händelserna, samt de nya alternativa informationskällorna där nyheter snabbt kunde spridas.

3) Stark medelklass och företagare som vill närmare Europa

Från 1999 till 2004 nästan fördubblades Ukrainas bruttonationalprodukt. Med en årlig tillväxt om 9-12 procent skapades en ny stor och maktfull medelklass. I Ukraina klassificerar sig i dag ca 60 procent av befolkningen som medelklass. Enligt undersökningar från den orangea revolutionen ansåg mer än 70 procent av ukrainarna, som stöttade Yushchenko, att de tillhörde medelklassen. För dem var det viktigt att stötta honom då han stod för marknadsekonomi och parlamentarisk demokrati, det handlade om att utveckla Ukraina mot en öppen och civiliserad marknadsekonomi med dess medelklass som en stark stabiliserande kärna. Ukrainas nya medelklass och de mindre entreprenörerna kom att få en stor betydelse för att Yushchenko sedermera blev landets demokratiskt valde president.

Byråkratin i Kiev och oligarkerna ute i landet slogs för att bevara sitt maktmonopol och ägandet i det postsovjetiska Ukraina. Samtidigt kämpade andra krafter för att slutgiltigt föra in Ukraina i 2000-talets Europa. Yushchenko och hans anhängare ansåg att Ukraina hade mer att hämta i ett samarbete med Europa än i en konkurrenssituation med Ryssland.

Det var flera faktorer som påverkade att det fanns en stark folkvilja att närma sig Europa. Några av faktorerna var att den medelklass som den gynnsamma ekonomiska tillväxten hade skapat hellre blickade västerut än österut. Tillväxten hade också skapat ett nyföretagande som såg de

handelsmässiga potentialerna med ett närmande till Europa. Dessutom hade avståndet mot Europa minskats radikalt i och med Ruslanas vinst i Eurovision Song Contest året innan. Få hade kunnat ana vilka bieffekter den vinsten skulle föra med sig för Ukrainas politiska liv. Över en kväll blev Ukraina en mer accepterad del av Europa och EU kom närmare. Under hela den orangea revolutionen vajade EU-fanan sida vid sida med dels den ukrainska flaggan och dels den orangea fanan vid demokratirörelsens möten runt om i landet.

Hos den ukrainska befolkningen fanns en stark strävan och längtan att tillhöra Europa. Man trodde på en förändring av Ukrainas demokrati och marknadsekonomi genom integration med Europa. Under den orangea revolutionen visade Ukraina klart och tydligt att landet är på väg mot en europeisk demokrati. Företrädare från Europeiska stater stöttade aktivt den orangea revolutionen. Polens Lech Walesa reste till Kiev för att tala på Independence Square, liksom politiker från Tyskland, Nederländerna, Slovakien och Tjeckien.

4) Brett nätverk av människor att organisera protesterna

Yushchenkos kampanj kom att ta sin utgångspunkt i möten med väljare över hela landet. Under flera månader åkte Yushchenko och hans kampanjteam kors och tvärs genom Ukraina. Kampanjteamet samlade tiotusentals människor på mötena, och de hade fem till sex möten per dag. Inför den första valomgången samlade Yushchenko hela 100 000 anhängare till ett valmöte i västliga Lvov den 17 oktober.

Dessa möten hjälpte till att bygga det nätverk av civila aktivister och politiskt knutna aktivister som utgjorde grundstenen i forandet av folkprotesten. Aktivister och NGO:s som ungdomsorganisationen Pora hade via sina kontakter med Serbiens Otpor och Georgiens Kmara lärt sig viktiga lärdomar från deras erfarenheter. Pora kom att spela en mycket viktig roll vid den orange revolutionens massprotester.

På den orangea revolutionens andra dag utbröt en nationell studentstrejk som slöt upp med demonstranterna på gatorna och torgen. Arbetare bussades också in till Kiev för att delta i demonstrationerna.

5) Musiken och andra nya kommunikationsformer

Redan innan vinsten i Istanbul var Ruslana otroligt populär i Ukraina. Hon var den första artist någonsin som sålt platina i Ukraina. Ruslana hade uppträtt på en mängd olika festivaler och turnerat frekvent över hela Ukraina. Från november 2003 till januari 2004 besökte Ruslana 25 av landets största städer. Det var hennes popularitet och hennes framgångar som hade gjort att hon från första början hade blivit ombedd att sjunga vid Eurovision Song Contest i Istanbul.

Som Ukrainas andra deltagare någonsin i sångtävlingen vann Ruslana med 280 poäng, och hennes omåttliga popularitet på hemmaplan stärktes ytterligare. Det faktum att Ukraina bara något år innan den orangea revolutionen vunnit Eurovision Song Contest spelade en avgörande betydelse i synen på Europa och möjligheterna med ett närmande emot Europa, vilket Ruslana var en mycket stark anhängare av.

I den orangea revolutionen ställde sig Ruslana på Yushchenkos sida och hon kom att spela en viktig roll för det folkliga stödet. Ruslana uppmuntrade demonstranterna i Kiev med sin närvaro på torget. Förutom att hon höll konserter på torget var hon så hängiven i kampen att hon till och med hotade med att hungerstrejka om valet från den 21 november inte ogiltigförklarades. Efter den orangea revolutionens framgångar har hon träffat många människor i bl.a. Bryssel för att driva Ukrainas närmande mot Europa vidare. Hon är otroligt älskad i Ukraina och hennes medverkan i Yushchenkos kampanj var mycket betydelsefull.

6) En väl utarbetad metod och strategi

Det väldokumenterade valfusket gjorde att Yushchenko och hans rådgivare valde en tvådelad strategi. Det första delen var revolutionen eller folkprotesten medan den andra var av mer konstitutionell och institutionell karaktär, med överklaganden till både parlamentet och högsta domstol.

Som ett led i den revolutionära strategin förklarade Yushchenko sig själv som president och svor eden i en förenklad form den första dagen för folkprotesterna den 22 november. Som ”president” proklamerade han en nationell strejk, begärde av militären att den skulle stå på folkets sida och utropade att kommunerna skulle vara lojala med honom. Ceremonin där Yushchenko svor presidenteden följdes av oberoende och öppna nationella media.

Det var ett risktagande av Yushchenko att svära presidenteden. Skulle Kuchma och sittande regim använda våld mot demonstranterna? Enligt C.J. Chivers på *New York Times* hade Yanukovich och inrikesdepartementet beordrat militärtrupper att attackera demonstranterna, men företrädare för Ukrainas säkerhetsservice (SBU) hade klargjort att de skulle använda våld för att försvara demonstranterna. Samarbetet mellan Yushchenko och SBU visade sig vara ett avgörande moment för att behålla lugnet och vidmakthålla protesterna utan våld.

För att stärka presidentens institutionella ställning förstod Yushchenko och hans rådgivare att de också måste gå den konstitutionella vägen. Samordnat med det internationella samfundets påtryckningar påbörjades därför bearbetningen av de konstitutionella kanalerna.

Allteftersom revolutionen fortgick valde fler och fler företrädare för den sittande regimen att gå över till Yushchenkos sida. Den 27 december, efter massiva folkprotester, belägring av regeringshuset, presidentens administration och Kuchmas residens sammanträdde parlamentet. Med en klar majoritet röstade parlamentet för att ogiltigförklara valet. Sex dagar senare annullerade högsta domstolen valresultatet och utropade nyval. På den orangea revolutionens sista dag röstade parlamentet för de politiska reformer och konstitutionella förändringar som oppositionen krävt.

Avslutning

Ukrainarna röstade på Yushchenko för att han stod för en politik som syftade till att få slut på det korrumpierade "klanväldet" och för att han ville skapa ett öppnare, mer demokratiskt samhälle. Rösterna för Yushchenko var egentligen inte röster "mot Ryssland" utan snarare ett uttryck för människors längtan efter ett friare och hederligare politiskt system. Men samtidigt gav de ett klart uttryck för en positiv inställning till ett närmande gentemot EU och NATO.

Efter att den kraftfulla civila motståndsrörelsen belägrat Kiev och Independence Square dag som natt, i ur och skur – gick till slut folket och det moderna Ukraina segrande ur den långa kampen. Den skickliga politiska oppositionen hade nått hela vägen fram – de hade fått de politiska reformer och konstitutionella förändringar som de krävt och vunnit presidentvalet. Utan den målmedvetna medelklassens kampvilja hade de inte lyckats. Hela världen följde med spänning det orangea havets protester. Omvärlden kunde inte slita blickarna från folkets vilja, i ett land vars internationella rykte hade skadats av dess utbredda korrupktion.

När oppositionsledaren Viktor Yushchenko vann valet – och den orangea revolutionen segrade – hade den orangea revolutionen satt ett nytt landmärke i den postkommunistiska historien i Östeuropa med västinriktad politik

Tidigt på morgonen den 27 december höll Yushchenko ett tal till nationen. ”We are free. The old era is over. We are a new country now.” Yushchenko meddelade det alla egentligen redan visste – han var Ukrainas tredje president sedan självständigheten. Skillnaden denna gång var att han var den förste av de tre med lojalitet till demokrati och rättsstatens principer.

Folket hade vunnit – de hade fått bestämma – Viktor Yushchenko var folkets man. Det var han som lovat att röka ut korruptionen och ta Ukraina till den Europeiska unionen, Världshandelsorganisationen WTO och NATO. När han svor presidenteden lovade han att ta Ukraina och dess folk med på en resa längs vägen mot Europa.